

Príloha: Charta Zeme

Preambula

Nachádzame sa v kritickom momente dejín Zeme, v čase, keď si ľudstvo musí zvoliť svoju budúcnosť. Tým, ako sa svet stáva stále viac vzájomne závislým a krehkým, budúcnosť predstavuje súčasne veľké nebezpečenstvo aj veľký príslub. Ak máme postúpiť vpred, musíme rozpoznať, že uprostred veľkolepej rozmanitosti kultúr a foriem života sme jednou ľudskou rodinou a jedným spoločenstvom Zeme so spoločným osudom. Musíme sa spojiť, aby sme vytvorili udržateľnú globálnu spoločnosť, založenú na úcte k prírode, k všeobecným ľudským právam, ekonomickej spravodlivosti a kultúre mieru. Za týmto účelom je bezpodmienečne nutné, aby sme my, národy Zeme, vyhlásili svoju zodpovednosť voči sebe navzájom, voči širšiemu spoločenstvu života i voči budúcim generáciám.

Zem, náš domov. Ľudstvo je súčasťou nesmierneho rozvíjajúceho sa vesmíru. Zem, náš domov, oživuje jedinečné spoločenstvo života. Prírodné sily robia z existencie náročnú a neisté dobrodružstvo, ale Zem poskytuje podstatné podmienky pre evolúciu života. Zachovanie spoločenstva života a prosperovanie ľudstva závisia na zachovaní zdravej biosféry so všetkými jej ekologickými systémami, bohatou rozmanitosťou rastlín a živočíchov, úrodnou pôdou, čistými vodami a čistým ovzduším. Globálne životné prostredie a jeho konečné zdroje sú predmetom záujmu všetkého ľudstva. Ochrana vitality, rozmanitosti a krásy Zeme je našou posvätnou úlohou.

Globálna situácia. Dominujúce vzorce výroby a spotreby spôsobujú devastáciu životného prostredia, vyčerpanie zdrojov a masívne vymieranie druhov. Spoločenstvá sú ťažko narušané. Výdobytky rozvoja sa nerozdeľujú spravodlivo a priepasť medzi bohatými a chudobnými sa prehľbuje. Rozšírená je nespravodlivosť, chudoba, nevedomosť a násilné konflikty, ktoré sú príčinou veľkého utrpenia. Bezprecedentný nárast ľudskej populácie preťažuje ekologické a sociálne systémy. Ohrozené sú základy globálnej bezpečnosti. Tieto trendy sú zlovestné – nie však nevyhnutné.

Výzvy, pred ktorými stojíme. Záleží na nás: či si zvolíme globálne partnerstvo v starostlivosti o Zem a o seba navzájom alebo budeme riskovať deštrukciu seba i rozmanitosti života. Sú potrebné zásadné zmeny v našich hodnotách, inštitúciách a spôsobe života. Musíme si uvedomiť, že po uspokojení základných potrieb je ľudský rozvoj primárne o tom ako „byť viac“ a nie „mať viac“. Máme vedomosti i technológie, ktoré môžu zabezpečiť všetkých a zmenšiť naše vplyvy na životné prostredie. Vynárajúca sa globálna občianska spoločnosť vytvára nové príležitosti pre vybudovanie demokratického a humánneho sveta. Environmentálne, ekonomické, politické, sociálne a duchovné výzvy, ktorými čelíme, sú vzájomne prepojené a spoločne môžeme tvoriť riešenia dobré pre všetkých.

Všeobecná zodpovednosť. Aby sme tieto ambície uskutočnili, musíme sa rozhodnúť žiť s citom pre univerzálnu zodpovednosť, stotožňujúc sa s celým spoločenstvom Zeme, ako aj so svojimi miestnymi komunitami. Sme občanmi rôznych národov a súčasne tiež jedného sveta, v ktorom sa spája miestne a globálne. Každý sa podieľa na zodpovednosti za súčasné i budúce dobro ľudskej rodiny i živého sveta ako celku. Duch ľudskej solidarity a spriaznenosť so všetkým živým sa posilnia, ak budeme žiť s úctou k tajomstvu života, s vďačnosťou za dar života a v pokore, pokiaľ ide o miesto človeka v prírode.

Naliehavo potrebujeme zdieľať spoločnú víziu základných hodnôt, ktorá poskytne etický základ pre vznikajúce svetové spoločenstvo. Preto spoločne s nádejou pprehlasujeme nasledovné vzájomne súvisiace princípy udržateľného života ako spoločnú normu, podľa ktorej sa má riadiť a hodnotiť správanie všetkých jednotlivcov, organizácií, firiem, vlád a nadnárodných inštitúcií.

Princípy

I. Úcta a starostlivosť o spoločenstvo života.

1. Mať v úcte Zem a život v celej jeho rozmanitosti.

- a) Uvedomiť si, že všetky bytosti sú vzájomne závislé, a že každá forma života má svoju hodnotu, bez ohľadu na jej užitočnosť pre človeka.
- b) Potvrdiť svoju vieru v inherentnú dôstojnosť všetkých ľudských bytostí a v intelektuálny, umelecký, etický a duchovný potenciál ľudstva.

2. Starat' sa o spoločenstvo života s porozumením, súcitom a láskou.

- a) Akceptovať, že s právom vlastníť, riadiť a využívať prírodné zdroje je spojená povinnosť zabrániť poškodzovaniu životného prostredia a chrániť práva ľudí.
- b) Potvrdiť, že s rastom slobody, vedomostí a moci prichádza zvýšená zodpovednosť za presadzovanie spoločného dobra.

3. Budovať spravodlivé, participatívne, udržateľné a mierumilovné demokratické spoločnosti.

- a) Zabezpečiť, aby spoločenstvá na všetkých úrovniach zaručovali ľudské práva a základné slobody a poskytli každému príležitosť plne realizovať svoj potenciál.
- b) Presadzovať sociálnu a ekonomickú spravodlivosť, ktorá umožní všetkým dosiahnuť bezpečné, zmysluplné a ekologicky zodpovedné živobytie.

4. Zachovať bohatstvo a krásu Zeme pre súčasné a budúce generácie.

- a) Uznať, že sloboda konania každej generácie je ohraničená potrebami budúcich generácií.
- b) Odovzdať budúcim generáciám hodnoty, tradície a inštitúcie, ktoré podporujú dlhodobý rozkvet ľudských a ekologických spoločenstiev Zeme.

Na splnenie týchto štyroch rámcových záväzkov je nevyhnutné:

II. Ekologická integrita

5. Chrániť a obnoviť integritu ekologických systémov Zeme, s osobitným zreteľom na biologickú diverzitu a život udržujúce prírodné procesy.

- a) Na všetkých úrovniach prijať plány pre udržateľný rozvoj a regulatívy, ktoré urobia ochranu životného prostredia integrálnou súčasťou všetkých rozvojových iniciatív.
- b) Zakladať a chrániť životaschopné prírodné a biosférické rezervácie, vrátane divočín súše a mora, za účelom ochrany život udržujúcich systémov Zeme, udržania biodiverzity a zachovania nášho prírodného dedičstva.
- c) Podporovať zotavenie ohrozených druhov a ekosystémov.
- d) Kontrolovať a odstrániť nepôvodné alebo geneticky modifikované organizmy, ktoré poškodzujú pôvodné druhy a životné prostredie a brániť introdukcii takýchto škodlivých organizmov.
- e) Riadiť využívanie obnoviteľných zdrojov, ako je voda, pôda, lesné produkty a morský život spôsobmi, neprekročia mieru ich regenerácie a ochránia zdravie ekosystémov.
- f) Riadiť ťažbu a využívanie neobnoviteľných zdrojov ako sú minerály a fosílné palivá takými spôsobmi, ktoré minimalizujú ich vyčerpanie a nebudú viesť k vážnym škodám na životnom prostredí.

6. Predchádzať škodám je najlepšou metódou ochrany životného prostredia, a ak je poznanie obmedzené, postupovať uvážlivo.

- a) Konať, keď treba zabrániť možnosti vážneho alebo nevratného poškodenia životného prostredia, dokonca aj vtedy, ak je vedecké poznanie neúplné alebo nejednoznačné.
- b) Uložiť dôkazné bremeno na tých, ktorí tvrdia, že navrhovaná činnosť nespôsobí významné poškodenie, a uložiť zodpovedným osobám povinnosť nahradiť škodu na životnom prostredí.
- c) Zabezpečiť, aby sa pri procese rozhodovania zohľadňovali akumulované, dlhodobé, nepriame, diaľkové a globálne dôsledky ľudských činností.
- d) Predchádzať znečisťovaniu všetkých súčastí životného prostredia a nepripustiť hromadenie rádioaktívnych, toxických alebo iných nebezpečných látok.

- e) Vyvarovať sa vojenských aktivít poškodzujúcich životné prostredie.

7. Osvojiť si spôsoby výroby, spotreby a reprodukcie, ktoré chránia regeneračnú schopnosť Zeme, ľudské práva a prosperitu spoločnosti.

- a) Znižovať množstvo, opätovne používať a recyklovať materiály používané v systémoch výroby a spotreby, a zaistiť, aby bol zostávajúci odpad asimilovateľný ekologickými systémami.
- b) Energiu používať úsporne a efektívne a v rastúcej miere sa opierať o zdroje obnoviteľnej energie, ako je slnečná a veterná.
- c) Podporovať rozvoj, preberanie a spravodlivý prenos ekologicky vhodných technológií.
- d) Do predajných cien tovarov a služieb premietiť v plnej miere environmentálne a sociálne náklady, a umožniť spotrebiteľom, aby sa zoznámili s výrobkami, ktoré spĺňajú najvyššie sociálne a environmentálne normy.
- e) Zaistiť všeobecnú dostupnosť zdravotnej starostlivosti, ktorá podporuje reprodukčné zdravie a zodpovednú reprodukciu.
- f) Osvojiť si taký štýl života, ktorý kladie dôraz na kvalitu života a hmotný dostatok v obmedzenom svete.

8. Urýchliť štúdium ekologickej udržateľnosti a podporovať otvorenú výmenu a široké uplatňovanie získaných poznatkov.

- a) Podporovať medzinárodnú vedeckú spoluprácu v odbore udržateľnosti, so zvláštnym zreteľom na potreby rozvojových krajín.
- b) Uznáť a uchovať vo všetkých kultúrach tradičné poznatky a duchovnú múdrosť, ktoré prispievajú k ochrane životného prostredia a ľudského blahobytu.
- c) Zabezpečiť, aby informácie, životne dôležité pre zdravie ľudí a ochranu životného prostredia, vrátane genetických informácií, zostali verejne dostupné.

III. Sociálna a ekonomická spravodlivosť

9. Odstrániť chudobu ako etický, sociálny a environmentálny imperatív.

- a) Zaručiť právo na pitnú vodu, čisté ovzdušie, potravinovú bezpečnosť, neznečistenú pôdu, na prístrešie a bezpečnú sanitáciu rozdelením národných a medzinárodných zdrojov, ktoré sú k tomu potrebné.
- b) Umožniť každej ľudskej bytosti vzdelanie a zdroje, potrebné na zabezpečenie udržateľného živobytia, a poskytnúť sociálne zabezpečenie a záchranné siete tým, ktorí nie sú sami schopní zabezpečiť svoje prežitie.
- c) Všímať si zanedbávaných, ochraňovať zraniteľných, slúžiť tým, ktorí trpia a umožniť im, aby rozvinuli svoje schopnosti a išli za svojimi túžbami.

10. Zaistiť, aby ekonomické činnosti a inštitúcie na všetkých úrovniach podporovali ľudský rozvoj spravodlivo a udržateľne.

- a) Podporovať spravodlivé rozdelenie bohatstva vo vnútri národov a medzi národmi.
- b) Podporovať intelektuálne, finančné, technické a sociálne zdroje rozvojových krajín a zbaviť ich bremena medzinárodného dlhu.
- c) Zabezpečiť, aby všetok obchod podporoval trvalo udržateľné využívanie zdrojov, ochranu životného prostredia a pokrokové normy práce.
- d) Požadovať, aby nadnárodné korporácie a medzinárodné finančné organizácie konali transparentne pre dobro ľudí a prinútiť ich k zodpovednosti za dôsledky ich činnosti.

11. Postaviť sa za rodovú rovnosť a spravodlivosť ako predpoklad udržateľného rozvoja a zaistiť všeobecný prístup k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti a ekonomickým príležitostiam.

- a) Zaistiť ľudské práva žien a dievčat a ukončiť všetko násilie voči nim.
- b) Podporovať aktívnu účasť žien vo všetkých aspektoch hospodárskeho, politického,

občianskeho, spoločenského a kultúrneho života ako plnohodnotných a rovno-cenných partnerov, činiteľov v rozhodovaní, vedúcich pracovníkov a príjemcov dávok.

- c) Posilňovať rodiny a zaistiť bezpečie a láskyplnú starostlivosť o všetkých členov rodiny.

12. Presadzovať právo všetkých bez rozdielu na prírodné a spoločenské prostredie, ktoré podporuje ľudskú dôstojnosť, telesné zdravie a duševnú pohodu, so zvláštnym zreteľom k právam pôvodných obyvateľov a menšín.

- a) Odstrániť všetky formy diskriminácie, založenej napríklad na rase, farbe pleti, pohlaví, sexuálnej orientácii, náboženstve, jazyku a národnostnom, etnickom alebo sociálnom pôvode.
- b) Potvrdiť právo pôvodného obyvateľstva na ich spiritualitu, poznanie, územie a zdroje, a s tým súvisiacu prax udržateľného živobytia.
- c) Mať v úcte a podporovať mladých ľudí našich spoločenstiev a umožniť im splniť ich podstatnú úlohu pri vytváraní udržateľných spoločností.
- d) Chrániť a obnovovať významné miesta kultúrneho a duchovného významu.

IV. Demokracia, nenásilie a mier

13. Posilňovať demokratické inštitúcie na všetkých úrovniach a zaistiť transparentnosť a zodpovednosť vládnej moci, vrátane účasti na rozhodovaní, a prístup k spravodlivosti.

- a) Presadzovať právo každého na jasnú a včasnú informáciu o záležitostiach životného prostredia a o všetkých rozvojových plánoch a aktivitách, ktoré by mohli do nich zasiahnuť alebo v ktorých ide o ich záujmy.
- b) Podporovať miestnu, regionálnu a globálnu občiansku spoločnosť a presadzovať zmysuplnú účasť všetkých zúčastnených jednotlivcov a organizácií na rozhodovaní.
- c) Chrániť právo na slobodu slova, prejavu, pokojného zhromažďovania, združovania a disentu.
- d) Zaviesť efektívny a účinný prístup k administratívnym a nezávislým súdnym procedúram, vrátane opravných prostriedkov a odškodnenia za poškodenie životného prostredia a hrozbu takéhoto poškodenia.
- e) Vylúčiť korupciu zo všetkých verejných i súkromných inštitúcií.
- f) Posilňovať miestne spoločenstvá tak, že sa im umožní starať sa o svoje životné prostredie a prideliť zodpovednosť za životné prostredie tým úrovniam moci, na ktorých sa môže vykonávať najefektívnejšie.

14. Do formálneho vzdelávania a celoživotného vzdelávania začleniť vedomosti, hodnoty, a schopnosti potrebné pre udržateľný spôsob života.

- a) Poskytnúť všetkým, najmä deťom a mládeži príležitosť na vzdelanie, ktoré im umožní aktívne prispievať k trvalo udržateľnému rozvoju.
- b) Presadzovať vplyv umenia a humanitných odborov, ako aj vedy, na vzdelávanie pre udržateľnosť.
- c) Zvýrazniť úlohu masmédií pri zvyšovaní povedomia o ekologických a sociálnych výzvach.
- d) Byť si vedomí dôležitosti morálnej a duchovnej výchovy pre udržateľný život.

15. Zaobchádzať so všetkými živými tvormi s úctou a ohľaduplne.

- a) Predchádzať krutosti voči zvieratám, ktoré sa chovajú v spoločnosti ľudí, a chrániť ich pred utrpením.
- b) Chrániť voľne žijúce zvieratá pred spôsobmi lovu, odchyty a rybolovu, ktoré pôsobia extrémne dlhé alebo zbytočné utrpenie.
- c) Vyvarovať sa alebo vylúčiť, pokiaľ možno v plnej miere, odchyt alebo ničenie druhov, ktoré nie sú cieľom lovu.

16. Presadzovať kultúru tolerancie, nenásilia a mieru.

- a) Povzbudzovať a podporovať vzájomné porozumenie, solidaritu a spoluprácu medzi ľuďmi, v

národoch i medzi národmi.

- b) Používať komplexné stratégie na zabránenie násilným konfliktom a kooperatívne riešenie problémov pri zvládaní a riešení environmentálnych konfliktov a iných sporov.
- c) Demilitarizovať národné bezpečnostné systémy na úroveň obrannej, neútočnej pozície, a vojenské prostriedky vynaložiť na mierové účely, vrátane ekologickej obnovy.
- d) Odstrániť jadrové, biologické a toxické zbrane a iné zbrane hromadného ničenia.
- e) Zaisťovať, aby využitie orbitálneho a vesmírneho priestoru slúžilo pre ochranu životného prostredia a mier.
- f) Uznať, že mier je jeden veľký celok, utvorený zo správneho vzťahu k sebe samému, k iným ľuďom, iným kultúram, iným životným formám, k Zemi a onomu širšiemu celku, ktorého je všetko súčasťou.

Cesta vpred

Ako nikdy predtým v dejinách nás spoločný osud vyzýva hľadať nový začiatok. Princípy Charty Zeme by mali viesť k takejto obnove. Aby sme ju dosiahli, musíme sa zaviazat' k prijatiu a k presadzovaniu hodnôt a cieľov tejto Charty.

Vyžaduje si to zmenu v mysli aj srdci. Vyžaduje to nový pocit globálnej vzájomnej závislosti a univerzálnej zodpovednosti. Musíme s predstavivosťou rozvíjať a uplatňovať víziu udržateľného spôsobu života v miestnom, národnom, regionálnom a globálnom meradle. Naša kultúrna rozmanitosť je drahocenným dedičstvom a rôzne kultúry nájdu svoje vlastné osobité cesty, ako túto víziu uskutočniť. Musíme prehĺbiť a rozšíriť globálny dialóg, ktorý umožnil vznik Charty Zeme, pretože sa musíme ešte veľa učiť z prebiehajúceho spoločného hľadania pravdy a múdrosti.

V živote často dochádza k napätiu medzi dôležitými hodnotami. To môže znamenať ťažký výber riešení. Avšak musíme nájsť spôsob, ako zosúladiť rozmanitosť s jednotou, slobodu konania so spoločným dobrom, krátkodobé zámery s dlhodobými cieľmi. Každý jednotlivec, rodina, organizácia a spoločenstvo tu majú svoju životne dôležitú úlohu. Umenie, veda, náboženstvo, vzdelávacie inštitúcie, médiá, firmy, mimovládne organizácie a vlády sú vyzývané ponúknuť tvorivé vedenie. Partnerstvo vlády, občianskej spoločnosti a firiem je nevyhnutným základom pre efektívne riadenie.

Pre vybudovanie udržateľného globálneho spoločenstva musia národy sveta obnoviť svoj záväzok k Spojeným národom, plniť svoje záväzky na báze existujúcich medzinárodných dohôrov a podporovať realizáciu princípov Charty Zeme pomocou medzinárodného právne záväzného nástroja pre životné prostredie a rozvoj.

Kiež by sa naša doba mohla spomínať ako doba, v ktorej nastalo precitnutie k novej úcte k životu, pevné rozhodnutie dosiahnuť udržateľnosť, urýchlenie zápasu o právo a mier a radostnú oslavu života.

Vznik Charty Zeme

Charta Zeme bola vytvorená nezávislou Komisiou Charty Zeme, ktorá bola ustanovená ako pokračovanie konferencie OSN o životnom prostredí a rozvoji konanej v roku 1992 v Rio de Janeiro (nazývanej aj Summit Zeme), aby vytvorila výzvu o hodnotách a princípoch pre udržateľnú budúcnosť na báze globálneho konsenzu. Dokument sa vyvíjal takmer desaťročie prostredníctvom širokého procesu medzinárodných konzultácií, ku ktorým prispelo viac ako päť tisíc ľudí. Chartu formálne podporili a prijali tisíce organizácií, vrátane UNESCO a IUCN (Svetového zväzu ochrany prírody).

Preložené podľa originálu: Earth Charter International, 2011: Earth Charter. [online]. cit. 2010-10-10, URL: <http://www.earthcharterinaction.org/content/pages/Read-the-Charter.html>

Preklad: Ľudmila Sabová

Ďalšie informácie o Charte Zeme je možné získať na adresách:

<http://www.earthcharterinaction.org/content/categories/Education/>

<http://www.earthcharterinaction.org/invent/>

Chartu Zeme tiež môžete individuálne alebo ako organizácia podporiť na adrese:

<http://www.earthcharterinaction.org/content/pages/Endorse.html>